

SÄILYTTÄVÄÄ KORJAAMISTA



KESTÄVÄÄ ASUMISTA

Koteja Vanhassa Raumassa

MOREENI

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

SISÄLLYS

- 8 **ALKUSANAT & KIITOKSET**
**Miten korjata 200-vuotiasta
hirsitaloa?**
Kuvanveistäjä Helena Hietanen
- 12 **ESIPUHE**
**Säilyttämisen arvoinen
Vanha Rauma**
Arkkitehti Jukka Koivula
- 18 **JUSSLA**
Vanhan talon henki
Arkkitehti Hanna Elo

TALOJEN ESITTELYT

Marja Hakola

60 SILLANGORV

Portti Vanhaan Raumaan

74 LAMMI

Kestävää ja kiireetöntä
taiteilijaelämää

88 SALWI

Käsityöläisten talosta tuli
yhden perheen talo

108 TAARI

Kaivon vieressä kasvaa aaprotti

132 ISO-ENWALLA

"Vastuu talosta on nyt meillä"

146 KORPLAINE

Roiskemaalausta ja marmorointia

160 ESI-PUANDI

Pihatalon tunnelma syntyy väreistä
ja materiaaleista

180 WÄHÄ-SUUTAR

Savirappausta ja vanhoja lankkuja

192 NALLI

"Vain tarpeellinen tehdään"

204 WÄHÄ-LOPPMERI

"Vanhassa talossa asuminen
vaatii rakkautta ja kärsivällisyyttä"

220 SIPI

Merikapteenin talo on
täynnä tarinoita

230 VANHA RAUMA MAAILMAN- PERINTÖKOHTENA

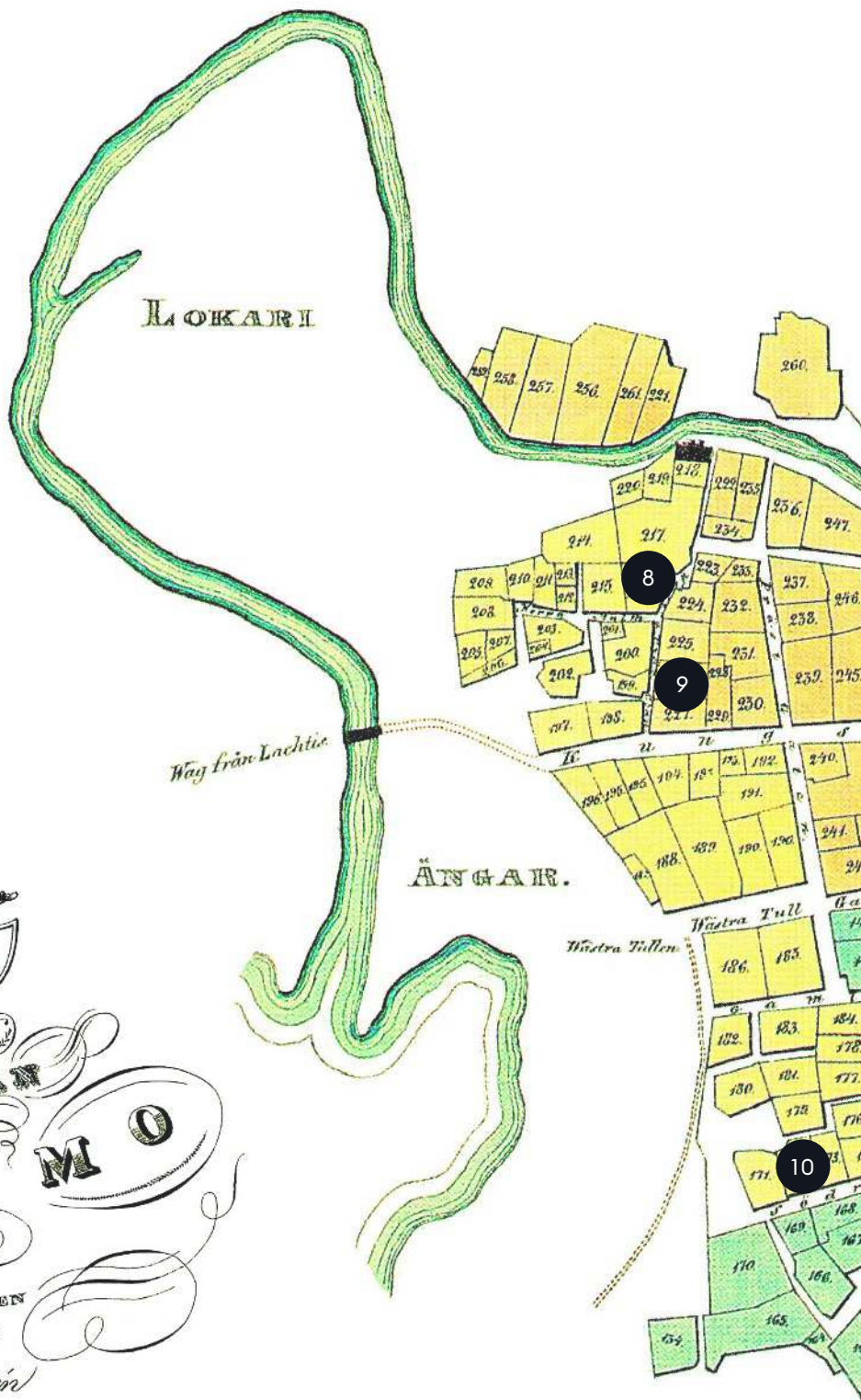
Katse tulevaisuuteen

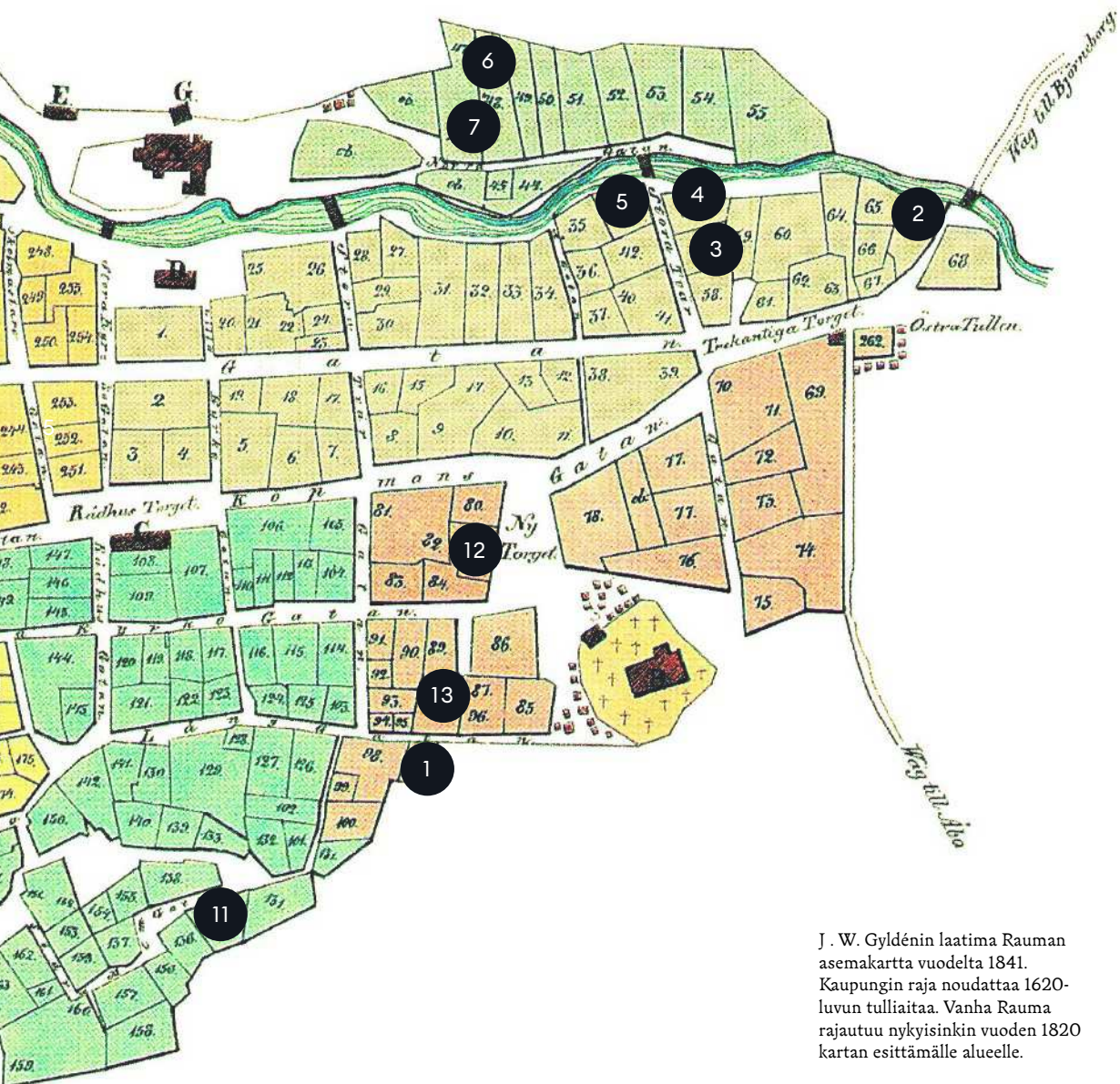
Maailmanperintökoordinaattori
Aino Koivukari

238 LÄHTEET

240 TUKIJAT

- 1 JUSSLA
- 2 SILLANGORV
- 3 LAMMI
- 4 SALWI
- 5 TAARI
- 6 ISO-ENWALLA
- 7 KORPLAINE
- 8 ESI-PUANDI
- 9 WÄHÄ-SUUTAR
- 10 NALLI
- 11 WÄHÄ-LOPPMERI
- 12 SIPI
- (13 WÄLMLÄ)





J. W. Gyldeénin laatima Rauman asemakartta vuodelta 1841. Kaupungin raja noudattaa 1620-luvun tulliaitaa. Vanha Rauma rajautuu nykyisinkin vuoden 1820 kartan esittämälle alueelle.

MITEN KORJATA 200-VUOTIASTA HIRSITALOA?

Kuvanveistäjä Helena Hietanen

Muuttaessamme mieheni Jaakon kanssa seitsemän vuotta sitten Vanhaan Raumaan olimme uuden edessä: asetuimme asumaan 200-vuotiaaseen hirsitaloon. Esi-Puandi oli ikäänsä nähden hyvässä kunnossa, eikä suurille rakenteellisille remonteille ollut tarvetta. Sisätiloissa kuitenkin seinät odottivat käsittelyä, huoneet kaipasivat uusia värejä ja yhdistetty kodinhoito- ja kylpyhuone vaati päivittämistä. Mietimme, mistä saisimme neuvoja erityislaatuiseen talomme remontointiin. Aloimme etsiä tietoa vanhan hirsitalon oikeaoppisesta korjaamisesta. Löysimme kirjallisuutta, mutta teokset olivat pääosin Ruotsista. Jäimme kaipaamaan omaan rakennuskantaamme sopivia, paikallisia esimerkkejä.

Ensimmäisenä kesänä Vanhassa Raumassa kiersin vuosittaisten Pitsiviikkojen aikana asukkaiden yksityisiä pihoja, jotka ovat tapahtuman ajan avoinna yleisölle. Kun kerroin, että olimme juuri hankkineet talon alueelta, minut toivotettiin lämpimästi tervetulleeksi ja moni kutsui tutustumaan omaan kotiinsa. Sain nähdä Vanhan Rauman yksityisen puolen, kodit ja sisätilat, johon ulkopuolinen pääsee harvoin tutustumaan. Jokainen rakennus ja piha on aivan omanlaisensa! Silloin ajattelin, että tämä puukaupunginosan vähemmän tunnettu puoli ansaitsisi tulla esitellyksi julkisuudessa. Minua kiinnosti myös nähdä, miten omistajat olivat korjanneet talojaan.

Tämä kirja kertoo rakkaudesta Vanhaan Raumaan, sen ainutlaatuisiin taloihin ja niiden tarinoihin. On ollut motivoivaa ja antoisaa saada tutustua syvemmin omaan kotikaupunkiinsa rakennusten tarinoiden kautta. Kiitän lämpimästi kotinsa avanneita kiinteistöjen omistajia, joista monet ovat varsinaisia säilyttävän korjaamisen pioneereja. He ovat niitä, jotka pelastivat

kirjassa esitellyt kohteet aikana, jolloin Vanha Rauma ei ollut vielä suojeltu. Satoja vuosia vanhan talon ylläpitäminen on sekä kulttuuri- että ilmastoteko.

Kiitän ammattitaitoisen työryhmämme muita jäseniä – Hanna Elo, Marja Hakola, Ilse Juntikka ja Maija Tuhkanen – pitkäaikaisen hankkeen sinnikkästä loppuun saattamisesta. Kirjan toteuttaminen on ollut monivaiheinen kuuden vuoden prosessi, johon on mahtunut niin onnistumisia kuin vastoinkäymisiäkin. Kiitos Vanha Rauma Yhdistykselle, jonka siipien suojissa saimme tehdä kirjaa itsenäisesti. Kiitän myös taitavia tekijöitä, valokuvaaja Katja Hagelstamia ja graafinen suunnittelija Ilona Ilottua. Teimme yhdessä tästä kirjasta kauniin kunnianosoituksen Vanhan Rauman asukkaille.

Kiitän rakennustutkija Leena Rautavuorta ja kuvataideopettaja, taidegraafikko Mari Aspolaa tuesta hankkeen eri vaiheissa vuosien kuluessa. Olemme oppineet, että rakennusten historia Vanhassa Raumassa on kiinnostava tutkimuskohde ja monien tulkintojen aihe. Paikalliselle rakennustutkimukselle tarvittaisiin resursseja. Talojen historiaa tulisi dokumentoida jatkuvasti, jotta ikääntyvän omistajapolven keräämä hiljainen tieto rakennusten korjaamisesta saataisiin talteen.

Kiitokset esipuheesta arkkitehti Jukka Koivulalle, jonka vuosikymmenten työkokemus Vanhan Rauman rakennusten parissa välittyy hänen kirjoituksestaan. Lämmin kiitos Rauman kaupungin maailmanperintökoordinaattori Aino Koivukarin kirjoituksesta, joka nostaa esiin piharakennusten merkitystä. Tässä yhteydessä esitän kiitokset avusta myös kaavoitusarkkitehdeille Mervi Tammelle ja Henri Raitiolle. Tammelan korjausrakennuskeskus Vanhassa Raumassa ansaitsee tulla mainituksi palaverioidemme pitopaikkana, mistä kiitokset Rauman kaupungille.

Lopuksi kiitokset Otavalle ja Moreenin kustannuspäällikölle Anna Rantalalle, joka tarttui ehdotukseemme ja lähti toteuttamaan kirjaa kanssamme.

Esi-Puandin pihatalon rauhassa,
Vanhassa Raumassa 23.5.2022





SÄILYTTÄMISEN ARVOINEN VANHA RAUMA

Arkkitehti Jukka Koivula

Vanha Rauma on ainutlaatuinen. Aikanaan kokonaisen kaupungin muodostanut alue, nykyisen Rauman historiallinen keskusta, on koko Pohjoismaiden suurin yhtenäinen puukaupunki. Sen rajat ovat edelleen lähes samat kuin 1800-luvun alun tulliaidan ympäröimässä kaupungissa.

1800-luvun puolivälissä Rauma oli merenkulusta elävä agraari pikkukaupunki, jonka taloista suuri osa oli paritupatyyppejä, matalia, lautakattoisia ja maalaamattomia. Vain kahdella pääkadulla oli edustavampia kustavilais- ja empiretaloja. Pihapiireissä oli käsityöläisten verstaita, makasiineja, talousrakennuksia ja eläinsuojia. Pihat olivat monasti eläinten ja ihmisten tallaamia; harvat kasvimaat ja istutukset olivat portaiden pielissä tai aitojen takana kotieläimiltä suojassa.

Rauman kukoistuskaudella 1880-luvulta lähtien kaupunkikuva muuttui noin kolmenkymmenen vuoden aikana merkittävästi. Sokkeleita korotettiin ja julkisivuja muutettiin näyttävämmiksi ja värikkäimmiksi. Taloihin tuli tyyliä – ensin uusrenessanssia, myöhemmin mukailtiin kansallisromantiikkaa tai klassismia.

Mualla monet puukaupungit rakennettiin tuhoisien palojen jälkeen väljemmiksi uusien ruutukaavojen mukaan. Koska Rauma säästyí suurilta paloilta, valmiiksi laaditut ruutukaavat jäivät paperille. Talot säilyivät, ja niiden tiloja muunneltiin ja laajennettiin tarpeen mukaan. Samalla asuntojen määrä kasvoi, ja asunnot olivat yleensä pieniä. Toimenpiteet tehtiin aina suunnitelmien mukaan ja luvanvaraisesti. Maistraatti tai läänin kuvernööri hyväksyi suunnitelmat.

Kaksikerroksisia asuintaloja ei saanut rakentaa, mutta kylmä ullakkotila sallittiin. Syntyi hyvin mielenkiintoinen kudos: korkeahkoja rakennuksia vierä vieressä kapeiden katujen varsilla, paikoin ahtailla tonteilla. 1900-luvun alussa

kaupungin väkimäärä kasvoi, ja paine suuntautui myös uudempiin kaupunginosiin. Vanha Rauma kesti senkin jälkeen niin sodat kuin vähäiset tulipalotkin – ja kuin veitsenterällä myös 1960-luvun saneeraushalut – välttymättä hävitykseltä.

Vielä 1970-luvun alussa yli puolet asukkaista oli vuokralaisia. Suuri osa kookkaimmista taloista oli vuokrattu, usein pieniksi asunnoiksi jaettuna. Talojen hoito ei ollut kaikilla omistajilla hyvässä hallinnassa. Tässä vaiheessa, kun alueen tulevaisuudesta oli epätietoisuutta ja talojen hinnat olivat alamaissa, Vanhaan Raumaan muutti muutamia perheitä, joita kiinnosti alueen erityisyys.

Vaaran vuosista on siirrytty vähitellen vakiintuneempaan asumiseen. Kaupunkikuvaa ja rakennusten sisämuutoksia on säädelty asemakaavalla, ohjeilla ja neuvonnalla. Myös asenteita on pyritty muokkaamaan kurseilla ja vuonna 1974 perustetun Vanha Rauma Yhdistyksen toimin. Oleellista on kuitenkin se työ, jota yksityiset, alueen ja rakennusten arvoista kiinnostuneet ja niihin kiintyneet asukkaat ovat vuosien mittaan tehneet.

ARVOKAS DOKUMENTAATIO

Raumalla on poikkeuksellinen hyvin säilynyt maistraatin piirustusarkisto. Heti sotien jälkeen Museoviraston tutkijat tekivät selvityksiä ja käsivaraisia piirustuksia lukuisten rakennusten sisätiloista, kiinteästä sisustuksesta ja yksityiskohdista, esimerkiksi listoista. 1960-luvun taitekohdassa maalattiin museoviraston konservaattorin suunnitelmien mukaan muutama edustava rakennus jälleen monivärisiksi, kun sitä ennen kaupunkikuva oli muuttunut pula-aikoina ja ehkä funkista matkien luunvärisiksi yksityiskohtia myöten.

Rauman museolla on runsas kokoelma kaupunkikuvia. Eri aikakausien valokuvaajat ovat kuvanneet kaupunkia ja sen yksityiskohtia, kuten portteja. Korkeakouluopiskelijat ovat vuosikymmenten aikana mitanneet ja piirtäneet Vanhan Rauman rakennuksia sekä selvittäneet värimalleja julkisivuista. Alueesta on tehty useita tutkimuksia ja diplomitoita. Leena Rautavuori on tutkinut korttelin 43 (nyk. 152) tonttien muutosta 1800-luvun puolivälistä lähtien pro gradu -työssään, joka antaa havainnollisen kuvan kymmenen tontin rakennusten muutoksista, asukkaista, elinkeinoista ja asumisen tavoista. Rauman museonjohtaja Anna Nurmi-Nielsen ja Satakunnan museo selvittivät viime vuosikymmeninä tonttien ja rakennusten muutoksia sekä kulttuurihistoriaa. Vanhat piirustukset on digitoitu. Arkistot ja valokuvat antavat edelleen hyvän pohjan, kun muutoksia harkitaan.

KOTI KAUPUNGIN JA ASUKKAIDEN SYDÄMESSÄ

Tämä kirja kertoo usein vuosia tai vuosikymmeniä kestäneestä uurastuksesta ja säilyttämisestä, joka edellyttää malttia, tiedon hankintaa ja oikeaa talonpitoa. Monessa kertomuksessa asukkaat korostavat sitä, että he ovat osa talonhaltijoiden ketjua ja vastuussa rakennusten siirtymisestä seuraaville sukupolville. He puhuvat usein talon hengestä. Remontit, korjaukset ja huoltaminen ovat kiinnittäneet heidät omiin taloihinsa ja pihapiireihinsä ja yhdistäneet heitä toimimaan koko alueen puolesta. Alueen yhteisöllisyys näkyy naapurisuhteissa ja yhdistystoiminnassa.

Asuminen Vanhassa Raumassa on muuttunut väljemmäksi ja yksityisemmäksi, mutta suurimmilla tonteilla on edelleen sijaa myös vuokra-asunnoille. Asuinpiiriin kuuluvat piharakennukset, saunat, ullakot ja kellarit sekä aidoin ja portein suojatut rauhalliset pihat. Kun kiinteistöjä on noin 230 ja rakennuksia yli 600, niistä muodostuu moninainen ja rikas kokonaisuus. Jokaisella talolla on vuosisatainen nimi, joka on edelleen yleisesti käytössä – jopa postikortti tulee perille talon nimen mukaan. Kirjassa esiteltävät kohteet antavat hyvän kuvan talojen ja asuntojen erilaisuudesta.

Jusslan talon hienovaraisesta korjaus- ja restaurointityöstä kertova Hanna Elon artikkeli toimii myös ohjeistuksena nykyisille ja tuleville asukkailla. Rakennusten ylläpidossa ja muutostöissä tehtävät päätökset ja valinnat ovat edelleen tärkeitä. Oikeanlainen kiinteä sisustus – huoneiden pinnat, listoitus, ikkunoiden ja ovien yksityiskohdat sekä vanhat tulisijat – tekee asunnosta muuhun rakennuskokonaisuuteen sopivan. Kylpyhuoneille ja wc-tiloille löydetään yleensä luontevat paikat. Lievät vinoudet eivät haittaa. Kohtuullinen patina kuuluu asiaan, hoitamattomuus ei.

ARVOJEN SÄILYMINEN EI OLE ITSESTÄÄNSELVYYS

Vanha Rauma oli 1800-luvun loppuun koko Rauma palveluineen kaikkineen. Sen julkiset rakennukset – kirkko, triviaalikoulu ja raatihuone – sekä kaupat ja verstaat merkitsivät toimintojen rikkautta. 1970-luvulla liiketiloja ja palveluja oli alueella vielä yhteensä 180. Suutarin- ja kultasepänverstaiden tilalla ovat taiteilijoiden työhuoneet, parturit ja kampaamot. Liiketilojen väheneminen ja tyhjilleen jääminen on aiheuttanut huolen rakennusten ylläpidosta. Elävä kaupunkikeskusta kaikkine toimintoineen on kuitenkin asumisen ohella

keskeinen Vanhan Rauman ominaispiirre ja sen arvojen säilymisen edellytys. Edes Unescon maailmanperintöstatus – aivan poikkeuksellinen tunnustus – ei ole estänyt kaavapäätöksiä, joiden seurauksena palveluiden painopiste uhkaa siirtyä ratkaisevasti Vanhan Rauman ulkopuolelle.

Edelleen tarvitaan kaupungin sitoutumista siihen, että korjausrakentamisen neuvonta on tulevaisuudessakin hyvissä käsissä. Korjausrakentamiskeskuksen tai museon yhteyteen tarvittaisiin rakennustutkijaa, joka dokumentoisi rakennuksia erityisesti korjaus- ja muutostöiden aikana. Vanha Rauma Säätiön toiminta on ollut pitkään vähäistä varojen niukkuuden vuoksi, mutta se on siitä huolimatta pystynyt rahoittamaan esimerkiksi komeiden porttien rakentamista, millä on ollut merkittävä vaikutus katukuvaan. Museoviraston jakamia maailmanperintökohteisiin myönnettäviä avustuksia on saatu vuosittain jonkin verran, mutta korjaus- ja suojelutoimien rahoitus on alimittaista tarpeeseen nähden. Avustukset ovat tärkeä tuki ja kannustin rakennusten oikeanlaiseen korjaamiseen.

Vanha Rauma on vuosien mittaan monelta osin kohentunut ilmeeltään. Se on kiehtova, usean sadan ihmisen asuinpaikka ja yksi kiinnostavimmista vierailukohteista koko maassa. Tarvitaan jatkuvaa huolenpitoa, joka perustuu alueen arvojen ymmärtämiseen. Ahdas puukaupunki ei sovellu massatapahtumiin eikä kestä raskasta ajoneuvoliikenteen kuormitusta, mutta sen keskustan tulisi olla edelleen erikoisliikkeiden alue ja koko kaupungin kevyen liikenteen keskipiste. Alueen viihtyisyys edellyttää pysäköintipaikkojen riittävyyttä lähiympäristössä. Historialliset kadut on suurelta osin taitavasti kivetty uudelleen, mutta myös rakennusten hoito tarvitsee riittävän rahoituksen ja asiantuntijoiden avun. Niin Vanha Rauma voi säilyä kaupungin ja sen asukkaiden aarteena.





KAININSKATU

1

YELKOPUKATU

5



JUSSLA

Jusslan tontti sijaitsee Eteläpitäkadun itäpäässä, Vanhan Rauman kaakkoisosassa. Aiemmin Vanhan Rauman kaupunkialue päättyi pian Jusslan tontin jälkeen ja rakennusten takana sijaitsivat laidunmaat. Jusslan synty on ajoitettavissa 1500-luvulle. On oletettu, että taloa asui tuolloin Jussoilan perhe, ja talo olisi niin ollen saanut nimensä heidän mukaansa. Matti Jönsinpoika Jussoila toimi Rauman pormestarina vuosina 1575–82.¹ Jusslan päärakennus ei kuitenkaan ole näin iäkäs, sillä kiinteistön rakennukset tuhoutuivat Rauman palossa 1682.²

Jusslan nykyisen rakennuksen varhaisin osa rakennettiin paikalle mahdollisesti 1700-luvun lopulla, jolloin tontin ensimmäiset asukkaat on merkitty kirkonkirjoihin.³ Taloa ei rakennettu heti täyteen pituuteensa, vaan kadun varteen valmistui ensin huoneen ja kamarin käsittävä asuinrakennus. Taloa jatkettiin myöhemmin varojen karttuessa ja tilantarpeen kasvaessa. Nykyisessä laajuudessaan Jusslan päärakennus oli 1800-luvun lopulle tultaessa.⁴ Sisäisiä muutoksia on tehty myös tämän jälkeen. Jusslan tontille ei ole otettu palovakuutuksia, jotka kertoisivat talon rakennushistoriasta ja käytetyistä rakennusmateriaaleista, vaan taloa tutkineet ja korjanneet ovat koonneet tiedot niistä johtolangoista, joita talon rakenteista on luettavissa, ja tulkinneet muutoksia rakennuspiirustuksista.





